

~~Παράδειγμα~~ Ρωάρχου *

7. Η οικονομική ανάπτυξη στηρίζεται στις επενδύσεις σε κεφάλαιο και σε ανθρώπινο δυναμικό. Οι επενδύσεις σε κεφάλαιο στηρίζονται στην ιδιωτική αποταμίευση, εσωτερική και διεθνή και στις δημόσιες επενδύσεις υποδομής που πραγματοποιεί το κράτος. Με τις τελευταίες αυτές, στο Σύμφωνο Σταθερότητας που θα επιτρέψει να μην χρεώνονται στο έλλειμμα μιας χώρας οι παραγωγικές δημόσιες επενδύσεις μπορεί ασφαλώς να βοηθήσει. Αλλά αυτό είναι όλο. Ειδικότερα, η οποιαδήποτε χαλάρωση των όρων του Μάαστριχτ ούτε τις αποταμιεύσεις μας ούτε τις επενδύσεις μας πρόκειται να αυξήσει ούτε το ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας άμεσα να βελτιώσει. Τη δεκαετία του 1980 δεν είχαμε να τηρήσουμε όρους Μάαστριχτ. Ακολουθήσαμε μια πολιτική βασικά επεκτατική που, μέχρις ένα βαθμό τη στηρίξαμε στο δημόσιο δυναμισμό. Αλλά ούτε οι επενδύσεις ούτε ο ρυθμός αύξησης του προϊόντος σημείωσαν οποιαδήποτε σημαντική απογείωση. Αντίθετα, η διόγκωση του δημόσιου χρέους μας οδήγησε στο σημείο να πληρώνουμε για τόκους μόνο το 1/3 των φορολογικών εσόδων του προϋπολογισμού. Αν προσθέσουμε και τα χρεωλύσια δεσμεύουμε για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους πάνω από το 80% των φορολογικών εσόδων. Με αυτά τα 7-8 τρισεκατομμύρια θα μπορούσαμε να ενισχύσουμε την Παιδεία, την Υγεία, τις Δημόσιες Επενδύσεις. Θα μπορούσαμε να είχαμε δώσει μια γενναία ώθηση στη χρηματοδότηση της ανάπτυξης. Αντί γι' αυτό δημιουργούμε μη παραγωγικά εισοδήματα για τους ομόλογιούχους. Δεν χρειάζονται άλλες εξηγήσεις, είναι φανερό ότι η δημοσιονομική μας πολιτική - ο περιορισμός του ελλείμματος και του χρέους - όχι μόνο δεν αντιφάσκει με την αναπτυξιακή προσπάθεια της οικονομίας, αντίθετα, είναι προϋπόθεση της αναπτυξιακής μας πολιτικής. Ο κίνδυνος προέρχεται από τη διαίωσιση της δημοσιονομικής ανισορροπίας. Αυτή αφαιρεί από το κράτος πόρους για επείγουσες αναπτυξιακές παρεμβάσεις. Αυτό ήταν το νόημα της δραματικής προειδοποίησης του Ανδρέα Παπανδρέου το 1993 ότι "ή το έθνος θα εξαφανίσει το χρέος ή το χρέος θα εξαφανίσει το έθνος". Χωρίς δημοσιονομική εξυγίανση η οποιαδήποτε αναπτυξιακή μας προσπάθεια παραμένει βαρύτατα υποθηκευμένη.

8. Η δημοσιονομική εξυγίανση είναι όρος αναγκαίος για την ανάπτυξη αλλά δεν είναι επαρκής. Η αναπτυξιακή προσπάθεια έχει και μερικές άλλες προϋποθέσεις, που στα πλαίσια της μεικτής οικονομίας δεν είναι όλες άμεσα ελέγξιμες από το κράτος. Το κράτος μπορεί να ελέγξει -και στο βαθμό που εξυγιαίνει τα οικονομικά του να αυξήσει- τις δημόσιες επενδύσεις, κυρίως τις επενδύσεις υποδομής. Αυτές, όμως, δεν αρκούν. Χρειάζονται οι ιδιωτικές επενδύσεις. Μπορούμε να τις ενθαρρύνουμε, δεν μπορούμε να τις καταναγκάσουμε. Για να υπάρξουν επενδύσεις πρέπει να υπάρξει αποταμίευση. Είναι γνωστό ότι η αποταμίευση στην οικονομία μας υστερεί. Μπορούμε και πρέπει να επηρεάσουμε μια μετάστροφή του κοινού προς την αποταμίευση. Αλλά δεν μπορούμε να τη δημιουργήσουμε αναγκαστικά. Στο βαθμό που εμείς θα εξυγιαίνουμε τα δημόσια οικονομικά. Στο βαθμό που θα κάνουμε περισσότερο λιτή και περισσότερο αποτελεσματική τη λειτουργία του κράτους. Στο βαθμό που εμείς οι ίδιοι με τα κυβερνητικά μέσα που διαθέτουμε θα δώσουμε το παράδειγμα και το μήνυμα της σύνεσης και της νοικοκυροσύνης, μπορούμε να περιμένουμε από το κοινό να ανταποκριθεί με ανάλογες προσπάθειες. Και θα ανταποκριθεί, γιατί οι Έλληνες θέλουν το νοικοκύρεμα. Θέλουν να στηρίζουν σε στέρεες βάσεις και την ατομική τους ζωή και τον τόπο να στηρίζουν.

Στο βαθμό που καθυστερεί απέναντι στις επενδυσιακές ανάγκες η εσωτερική αποταμίευση –γιατί οι μεταστροφές του κοινού σε τέτοια θέματα δεν γίνονται από τη μια μέρα στην άλλη– η ανάπτυξη προϋποθέτει και την κινητοποίηση πόρων εξωτερικής προέλευσης. Προϋποθέτει τραπεζικό και χρηματιστηριακό σύστημα ικανό να προσελκύσει ξένες αποταμιεύσεις και ξένες επενδύσεις και κράτος ικανό τουλάχιστον να μην αποθαρρύνει, να μη διώχνει τους ξένους επενδυτές. Στη σημερινή παγκόσμια οικονομία στο τρίγωνο ΗΠΑ–Ευρώπη–Ιαπωνία έχει συστηματικά δημιουργηθεί μια πολυεθνική δεξαμενή Κεφαλαίων, από όπου η κάθε εθνική οικονομία μπορεί να αντλήσει ανάλογα με τον παραγωγικό της δυναμισμό. Γι' αυτό έχει μεγάλη σημασία η συνεχής βελτίωση του τραπεζικού και του χρηματιστηριακού μηχανισμού της χώρας. Εκεί βρίσκεται ο δεσμός μας με το διεθνές αποταμιευτικό και επενδυσιακό χώρο. Αυτός είναι ο λόγος που οι κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ πρωτοστάτησαν στον εξυγχρονισμό των τραπεζών και του χρηματιστηρίου. Ο χρηματιστηριακός χώρος φαίνεται απόμακρος από τις ιδεολογικές προτεραιότητες ενός σοσιαλιστικού συστήματος. Αν όμως αναλογιστούμε τις αναπτυξιακές του δυνατότητες η γνώμη μας θα αλλάξει. Γιατί η πρώτη ιδεολογική μας δέσμευση είναι η ευημερία του ελληνικού λαού. Αυτός είναι ο σκοπός όλα τα άλλα είναι μέσα. Στην εποχή των ραγδαίων αλλαγών που ζούμε, ο στόχος αυτός είναι αμετακίνητος. Στα μέσα πρέπει να επιδείξουμε κάθε αναγκαία προσαρμοστικότητα.

Δεν θέλω να δημιουργηθεί σε κανένα η εντύπωση ότι περιμένουμε τα πάντα από την αγορά. Η αγορά, η ιδιωτική πρωτοβουλία, οι ατομικές προσπάθειες όλων είναι όχι μόνον απαραίτητες στη μεικτή οικονομία αποτελούν τον βασικό κόρμό, τον μεγάλο όγκο της οικονομικής δραστηριότητας. Ο δικός μας ρόλος δεν είναι μεγάλος σε έκταση αλλά είναι ζωτικός στις στρατηγικές κατευθύνσεις. Η σοσιαλιστική παράταξη της Ευρώπης καταλογίζει στους συντηρητικούς της αντιπάλους την εγκατάλειψη του στρατηγικού ρόλου του κράτους. Το δικό μας αναπτυξιακό πρόγραμμα προϋποθέτει αντίθετα δραστηριοποίηση, ενεργητική πολιτική στους τομείς της παραγωγικής υποδομής, της έρευνας της τεχνολογίας, της Παιδείας και μιας ενεργητικής πολιτικής για την απασχόληση. Ειδικά για την Ελλάδα το αναπτυξιακό μας πρόγραμμα περνάει και από την διαμόρφωση σύγχρονων θεσμών που επιτρέπουν στην αγορά να λειτουργεί χωρίς αγκύλωση. Αν πάρουμε κάθε ένα από τα σημεία αυτά χωριστά παρατηρούμε ότι κανένα τους δεν αποτελεί μαγική λύση. Κανένα δεν περιέχει κάποια μαγική φόρμουλα που θα ανεβάσει, χωρίς να το καταλάβουμε, το ρυθμό αύξησης της οικονομίας στο 5%. Όλα, όμως, τα σημεία μαζί δημιουργούν την κρίσιμη εκείνη μάζα που είναι ικανή να πυροδοτήσει την ιδιωτική πρωτοβουλία, την ατομική προσπάθεια, τις δραστηριότητες όλων. Η σωστή σύζευξη του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα δεν αποτελεί καμιά νέα, μαγική, καταπληκτική εφεύρεση. Αν, όμως, την επιδιώξουμε με απλά μέσα, αλλά με σταθερότητα και με σύστημα είναι ικανή να δώσει ένα καταπληκτικό αποτέλεσμα. Αυτό επιδιώκουμε, αυτό οφείλουμε στον Ελληνικό λαό και αυτό θα πετύχουμε.

Μπροστά στις καταθλιπτικές αυτές καταστάσεις του παρόντος και τις ακόμη καταθλιπτικότερες προοπτικές για το μέλλον, η μόνη απάντηση της συντηρητικής ηγεσίας στην καρδιά της Ευρώπης ήταν: Ακόμη μεγαλύτερη περικοπή των κρατικών δαπανών ώστε να μειωθεί ο δανεισμός των κρατών, να πέσουν τα επιτόκια για να ξαναπάρουν μπρος οι ιδιωτικές επενδύσεις. Όλα αυτά χωρίς θετικές κρατικές παρεμβάσεις, με μόνες τις δυνάμεις της αγοράς. Χωρίς κρατικές επενδύσεις σε έργα υποδομής -που έτσι κι αλλιώς δεν τα αγγίζει ο ιδιωτικός τομέας-. Χωρίς κρατική παρέμβαση για τη στήριξη την επέκταση και την ανανέωση της Παιδείας- που έτσι κι αλλιώς δεν την αναλαμβάνει ο ιδιωτικός τομέας-. Χωρίς κρατική παρέμβαση για την έρευνα και την προώθηση της νέας τεχνολογίας που μόνον μερικά και αποσπασματικά την προωθεί ο ιδιωτικός τομέας. Χωρίς κρατική παρέμβαση για την επανεκπαίδευση και την επανένταξη στην παραγωγική ζωή των μακροχρόνια άνεργων, που ο ιδιωτικός τομέας δεν έχει λόγο να ξοδέψει για να τους κρατήσει απασχολήσιμους.

4. Υποδομές, δημόσιες υπηρεσίες, Παιδεία, έρευνα και τεχνολογία, ενεργητική πολιτική απασχόλησης, συστατικά στοιχεία όλα αυτά, απαραίτητα για την οικονομική ανάπτυξη, δεν τα προσφέρει από μόνος του ο αυτοματισμός της αγοράς. Προϋποθέτουν συνειδητή και σχεδιασμένη παρέμβαση της κοινωνίας στην οικονομική διαδικασία. Αυτά ακριβώς είναι τα στοιχεία που υποβαθμίστηκαν, παραμερίστηκαν, αγνοήθηκαν την εικοσαετία της κυριαρχίας του νεοφιλελευθερισμού στην Ευρώπη.

Έτσι, δεν είναι καθόλου περίεργο ότι ο ρυθμός αύξησης της Ευρωπαϊκής Οικονομίας έμεινε κατώτερος από τους ρυθμούς ανάπτυξης στην Ασία και την Αμερική. Δεν είναι περίεργο ότι με τους ανεπαρκέστατους ρυθμούς αύξησης στην Ευρώπη, γιγαντώθηκε και παγιώθηκε η ανεργία. Δεν είναι περίεργο ότι οι επιτυχίες στο νομισματικό τομέα, η μείωση του πληθωρισμού, η πτώση των επιτοκίων δεν είχαν τις αντίστοιχες ευνοϊκές επιπτώσεις στον πραγματικό τομέα της οικονομίας -όπως περίμεναν οι νεοφιλελεύθεροι κυβερνήτες. Και δεν είναι περίεργο ότι οι ψηφοφόροι έχασαν με όλα αυτά την υπομονή τους και τους έστειλαν να μελετήσουν τον Ανταμ Σμίθ στα σπίτια τους ώστε να μην έχουν τη δυνατότητα να επιβάλουν δόγματα του 18ου αιώνα στην οικονομία του 20ου αιώνα.

5. Βέβαια, ψηφίζοντας έτσι οι Ευρωπαίοι ψηφοφόροι δεν θέλησαν να δώσουν κανενός είδους εντολή ή άδεια επιστροφής στις μέρες του απειθάρχητου πληθωρισμού. Αντίθετα θέλουν να διατηρηθεί η νομισματική σταθερότητα, τη θεωρούν και πολύ σωστά πολύτιμο αγαθό. Αυτή, άλλωστε, υπήρξε το μεγάλο όπλο της συντηρητικής προπαγάνδας για δύο δεκαετίες. Ψηφίζοντας, όπως ψήφισαν, οι ψηφοφόροι δε θέλησαν τον πληθωρισμό, ούτε στην Αγγλία, ούτε στη Γαλλία ούτε ασφαλώς στην Ελλάδα. Θέλησαν να διατηρηθεί η νομισματική σταθερότητα αλλά να συμπληρωθεί με την οικονομική ανάπτυξη, για να καταπολεμηθεί αποτελεσματικά η ανεργία.